

فصلنامه علمی

واکاوی مخصص مفصل قاعده اقرار

سید محمد حسینی دره صوفی (دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی)

کتاب ادبیات عرب از منظر اهل بیت (ع) و بسترسازی یک تحول در ادبیات آیینی

سید صالح صدر

اصول مدیریت زمان در منابع دینی

سید محمود محسنی (دانشجوی کارشناسی کلام اسلامی)

اعتبار سوگند استظهاری در اثبات دعوی در فقه و حقوق

سید جواد بلخی (دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی)

نقش خانواده در اقتصاد مقاومتی

دکتر عبدالله گوهری طالع (دکتری فقه تربیتی)

بازدارندگی قدرت در سیاست خارجی دولت اسلامی

غلام سخی رحمانی (دانش پژوه دکتری قرآن و علوم سیاسی)

تخصیص یا تخصص بودن مستثنیات قاعده بینه

سید علی اصغر یعقوبی (دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی)

غدیر، آغاز مسئولیت بزرگ مرد آسمانی

سید محمد رضا علوی

غدیر آغاز مسئولیت بزرگ مرد آسمانی

سید محمد رضا علوی^۱

چکیده:

غدیر بزرگترین واقعه تاریخ اسلام است که قبل از رحلت پیامبر و در آخرین حج او به وقوع پیوست. در این رویداد تاریخی، پیامبر اسلام، علی ابن ابیطالب را به عنوان جانشین بعد از خود انتخاب کرد. در حالیکه این حادثه را ۱۲۰ هزار نفر شاهد بود و بزرگان صحابه به حضرت علی بابت این جانشینی تبریک گفته بود؛ بعد از رحلت رسول خدا، حب دنیا و مقام باعث انکار این جانشینی شده و قبل از اینکه پیامبرشان را دفن کنند در مکانی به نام ثقیفه جمع شده و ابوبکر را به جانشینی پیامبر انتخاب کردند. این قضیه باعث دو قطبی شدن جامعه اسلامی شد و سنگ بنایی تفرقه بین امت اسلامی گذاشته شد. این تحقیق بحث غدیر را مورد کنکاش قرار داده است

کلید واژه: غدیر خم، جانشینی، ولایت، انتصابی بودن، حدیث غدیر

۱. طلبه حوزه علمیه قم.

مقدمه

غدیر، واژه زیبا و ماندگار است؛ که بیش از ۱۴ قرن می‌درخشد و شیفتگان ولایت را از انوار ملکوتی‌اش بهره‌مند می‌سازد.

غدیر، برترین جلوه فرهنگ نبوی و ناب‌ترین درس مکتب علوی است. غدیر، عصاره کمال و حکمت و معرفت تجلی‌گاه ایمان و یقین و سرچشمه نور و شعور در همه هستی است.

غدیر، کوثر زلال و بی‌پایان تشیع است؛ که تشنگان معارف ناب محمدی [و علوی را تا ابر، سیراب می‌سازد.

غدیر، اندیشه پاک و تابناک است که از آسمان نازل شده و همه دین را در خود جمع کرده است.

غدیر، رسالت سنگین و مأموریت بزرگ و بی‌نظیر پیامبر اکرم [است.

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ

ای رسول ما، آنچه از طرف پروردگارت بر تو نازل شده است کاملاً به مردم برسان.

غدیر، پیام آسمانی قرآن، و بشارتی ره‌گشا و نجات‌بخش است

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ

امروز، دین شما را کامل کردم.

غدیر، روز فریاد دردآلود شیطان و فصل یأس و ناامیدی کافران است.

الْيَوْمَ يَيْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ

امروز کافران از زوال آیین شما مأیوس شدند.

غدیر، مسئولیت خطیر و فراگیر و وظیفه بزرگ و همگانی است.

«فليلبغ الحاضر الغائب والوالد الولد الى يوم القيامة»

غدیر، میراث همه انبیا و رسولان الهی و پیام‌آوران حضرت احدیت می‌باشد؛ که در سال دهم هجری، به فرمان خدای منان، در حضور هزاران شاهد از سوی پیامبر اعظم حضرت محمد مصطفی [به سید الاوصیا حضرت علی (ع) سپرده شد.

در غدیر، توضیح و یکتاپرستی معنا یافت؛ نبوت به برترین پشتوانه دست پیدا کرد؛ قرآن تفسیر شد و حیات جاودانه اسلام تا قیامت تضمین گردید.

در غدیر، زحمات ۱۲۴۰۰۰ پیغمبر و اوصیای ایشان به بار نشست و ثمربخش گردید.

در غدیر، نسیم رحمت وزید؛ عشق و ایشار گل کرد؛ جمال هدایت جلوه‌گر شد و

تشنگان حقیقت، از چشمه‌سار ولایت سیر شدند. در روز غدیر، با طلوع خورشید بی‌زوال ولایت هستی رونق گرفت؛ الگوی رهبری بشر معرفی گردید.

در غدیر، بزرگمردی به زعامت مسلمانان و پیشوایی پاکان منصوب شد، که حتی یک لحظه از یاد خدا غافل نبود. مردی که صاحب برترین اندیشه و بینش، عطوفت و مهربانی، تقوا و پارسایی، معدن علم و حکمت، عدالت محوری و چشم و چراغ آفرینش بود.

در غدیر خم، شخصیتی به امر خدای سبحان و توسط پیامبر بزرگ اسلام، به امامت و رهبری مسلمانان، برگزیده و معرفی گردید؛ که الگوی پاکان و جوانمردان و عارفان و عالمان و مجاهدان و پارسایان و... بود.

در غدیر، بزرگمردی رهبری امت اسلام را پس از پیامبر به دست گرفت؛ که محور حق، میزان اعمال، معیار ایمان، مفسر قرآن، سرو اوصیا و پیشوایان، پدر یتیمان و مسکینان، تقسیم کننده بهشت و دوزخ، پرچم هدایت دین، دست پرتوان خدا، چشم بیدار پروردگار، و زبان حقگوی الهی بود.^۱

اختصاص امیرالمومنین برای این امر خطیر

حضور امیرالمومنین از بدو خلقت، تا آغوش اسلام و همراهی پیامبر [در تمامی عرصه‌ها، فراز و نشیب‌ها، زندگی از جبل النور تا غار حرا، از انحصار شعبه ابوطالب تا جانفشانی لیله‌المیت، از شب سرنوشت هجرت، تا سرزمین یشرب، از جانفشانی و فداکاری و حضور فعال در میادین کارزار، و نبردهای نابرابر در راه اسلام، و خدمات بی‌دریغ جهت اعتلای کلمه توحید، و تنومند شدن درخت اسلام، و حضور قلب حضرتش در عبادت، و بصیرتش در سیاست، و صراحتش در بیان، و صداقتش در گفتار، اخلاصش در عمل، و اطاعتش از پیامبر] باعث گردید؛ که خدای منان او را برای این منصب انتخاب نماید.

لذا امین وحی، در حالی که حامل پیام خطیر و سرنوشت‌ساز بود؛ بر پیامبر اسلام نازل گردید و فرمود:

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ

ای فرستاده‌ما، آنچه را از ناحیه پروردگار به تو نازل شده، اعلام کن و اگر نرسانی،

۱. برگرفته از مقدمه ۱۰۰۱ نکته در مورد غدیر.

اصلاً پیغام پروردگار را نرساندی و خدا تو را از (شر) مردم ننگه می‌دارد؛ زیرا خدا کافران را هدایت نمی‌فرماید.

این آیه مبارکه، همراه با جمله انشائیّه و تأکید و تهدید، در صورت تاخیر ابلاغ و در آخر با جمله (وَاللّٰهُ يَعْصَمُكَ مِنَ النَّاسِ) تأمین آرامش را برای پیامبر [به ارمغان می‌آورد.

اولین جمله این آیه شریفه، با (يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ) شروع شده؛ یعنی جانشین و تعیین خلیفه، آخرین مرحله و مهم‌ترین وظیفه رسالی پیامبر می‌باشد.

ابلاغ رسالت

پس از اتمام مراسم حج، پیامبر اکرم [با جمعیت انبوهی از مسلمانان، راه بازگشت از مکه را در پیش گرفته و به جانب مدینه رهسپار شدند.

آفتاب سوزان روز هجدهم، رفته رفته به نصف النهار نزدیک می‌شد. حرارت سوزنده صحرا، لحظه به لحظه شدیدتر می‌شد. کاروانیان، چون رشته زنجیری بلند، به طول چند فرسنگ، به آرامی در پی یکدیگر، گام برمی‌دارند.

آنها با قلب مملو از ایمان و اخلاص و مقصد الله حرکت می‌کنند؛ پیشاپیش قافله، حضرت ختم رسالت، در حالی که دل به مبدا وحی گمارده، و چشم به سوی آسمان دوخته است و گویی از مشرق انوار وحی الهی، منتظر فرمان بزرگ و امر خطیر است حرکت می‌کنند.

مرکب پیامبر [در حالی که با گامهای آهسته در حرکت است؛ در روز هجدهم ذی‌الحجه، به سرزمین «رابع» در سه میلی «جحفه»، و محل جدایی مسیر حجاج می‌رسد. فرشته وحی، در همین مکان، در نقطه ای به نام «غدیر خم» بر پیامبر [فرود آمد و آن حضرت را مورد خطاب قرار داده و دستور داد، تا علی (ع) را به جانمایی پس از خود، به مسلمانان معرفی نماید.

پیامبر بزرگ اسلام، پس از حمد و ثنای الهی و اهمیت جایگاه ثقلین (قرآن و عترت)، دست امیرالمومنین (ع) را گرفته و بلند کرد؛ آنچنان که زیر بغل هر دو نمایان شد؛ و همه مردم، از دور و نزدیک، علی (ع) را دیده و شناختند؛ که او همان پرچمدار شکست‌ناپذیر اسلام است؛ و دانستند که او نخستین کسی است که به پیامبر اسلام [ایمان آورده؛ در «یوم الانذار»، آشکارا دست بیعت به پیامبر [داد و رسول خدا او را به عنوان خلیفه و جانشین خود، معرفی کرد؛ و او همان کسی است که در «لیله المبيت» به جای پیامبر [در بسترش آرמיד، و همه فهمیدند که

غدیر آغاز مسئولیت بزرگمرد آسمانی * ۱۲۱

سپهسالار لشکر اسلام، سردار بزرگ بدر و احد و احزاب و خیبر و حنین، به این سمت بزرگ برگزیده شده است.

حاضرین دانستند که افتخار اسلام، سمبل ایمان و مرد روزهای دشوار، به عنوان خلیفه پیامبر، برگزیده شده است. لذا همگی با اشتیاق وصف ناشدنی، آماده شنیدن سخنان و حیاتی رسول خوبی ها گردیدند که پیامبر [با صدایی رسا، و بیان واضح فرمود:

«یا ایها الناس، من اولی الناس بالمؤمنین من انفسهم؟ ان الله مولای و انا مولی المؤمنین و انا اولی بهم من انفسهم؛ فمن كنت مولاہ فعلي مولاہ. یقولها ثلاث مرات»^۱

هر کس من مولا و رهبر او هستم؛ علی هم مولا و رهبر او می باشد.^۲
هنوز آن اجتماع باشکوه، به حال خود باقی بود و پراکنده نشده بود؛ که مجدداً پیک وحی الهی فرود آمد، و به رسول خدا بشارت داد؛ که خداوند امروز آیین خود را کامل، و نعمت خود را بر مومنان ارزانی داشته است.

جبرئیل، با نغمه وحی، چنین بشارت داد:
الْیَوْمَ اَکْمَلْتُ لَکُمْ دِیْنَکُمْ وَ اَتَمَمْتُ عَلَیْکُمْ نِعْمَتِی وَ رَضِیْتُ لَکُمُ الْاِسْلَامَ دِیْنًا^۳

شایسته سالاری در روز غدیر

تمامی کمالات در وجود امیرالمومنین (ع) خلاصه شده بود که دیگران از آن محروم بودند.

سابقه اش در اسلام، قاطعیتش در راه حق، وفاداری اش به محمد [، جهادش در زندگی، اخلاصش در عمل و صداقتش در گفتار، بر کسی پوشیده نبود. تفسیر هل اتی، بالاترین نبأ، مصداق انما، جانباز ليله المیت، یار حدیث طیر، سرباز مصطفی، مرد جهاد و جنگ، کرار بی نظیر، قتال همچو شیر، حاضر شب حضور، نور صفات حق، آینه جمال، عالم به هر چه هست، ساقی کنار حوض، شافع به نشأتین، مولای هر ولی، قاهر ز بهر خصم، روح بلند و باز، دریای بی کران، شمع و چراغ راه، مقصود هر مرید، محبوب هر مراد، روح و کمال دین، ماه غدیر خم، اسطوره ثبات، پیوسته در صلاه، دائم به یاد حق،

۱. خطبه غدیر.

۲. احمد بن حنبل رئیس فرقه حنابله می گوید پیامبر جمله «من كنت مولاہ فعلي مولاہ» را چهار بار تکرار کرد.

۳. سورة مائده آیه ۳.

محور رضای رب، غمخوار بینوا، مبعوض اشقیا، کوبنده نفاق، سوزنده شقاق، سازنده بیان، دانا به هر زبان، سرچشمه ادب، استاد هر بلیغ، الگوی هر ادیب، قیاض هر حکیم، نقطش دوی دل، وعظش نوای دل، قائم به قسط و عدل، سرشار شوق وصل، حاکم به ذوالفقار، شیدای ذوالجلال، در زهد بی عدیل، در صبر بی بدیل، ایتم را کفیل.

حدیث تشبیه

لذاست که رسول گرامی اسلام، حضرت محمد مصطفی [می فرماید: من أحب أن ينظر إلى إسرافيل في هيئته، وإلى ميكائيل في رتبته، وإلى جبرائيل في جلالته، وإلى آدم في سلمه، وإلى نوح في خشيته، وإلى إبراهيم في خلته، وإلى يعقوب في حزنه، وإلى يوسف في جماله، وإلى موسى في مناجاته، وإلى أيوب في صبره، وإلى يحيى في زهده، وإلى يونس في سنته، وإلى عيسى في ورعه، وإلى محمد في جسمه و خلقه فلينظر إلى علي بن أبي طالب؛ فإن فيه تسعين خصلة من خصال الأنبياء، جمع الله فيه ولم يجمع لأحد غيره^۱ هر که میخواهد هیبت اسرافیل (ع)، و مقام میکائیل (ع)، و جلالت جبرئیل (ع)، و سلامت نفس آدم (ع)، و نیکویی نوح (ع)، و خدا دوستی ابراهیم (ع)، و حزن یعقوب (ع)، و جمال یوسف (ع)، و راز و نیاز موسی (ع)، و شکیبایی ایوب (ع)، و زهد یحیی (ع)، و آیین و روش عیسی (ع)، و پرهیزکاری یونس (ع)، و خلقت نیکو و اخلاق نیک محمد [را ببیند؛ باید به چهره مقدس و منور امیرالمومنین علی (ع) بنگرد. چرا که در وی، ۹۰ خصلت از خصلت های پیامبران نهفته است که خدا آنها را در او گرد آورده و در هیچ کس دیگری چنین خصلت هایی جمع شده است. آنچه خوبان همه دارند تو تنها داری

داری

امام علی (ع) به اعتراف دوست و دشمن، از همه مردم زمان خودش افضل بودند؛ اگرچه اصحاب سقیفه پس از رحلت پیامبر اکرم [، به بهانه های گوناگون و کینه هایی که از امیرالمومنین (ع)، در نبردهای اسلام علیه کفر و الحاد داشتند؛ حضرت را کنار زدند. اما هر چه بر روزگار میگذشت؛ برتری و فضیلت ایشان بر سایر مردم

۱. ینابیع الموده جلد ۲ صفحه ۳۰۶ چاپ جدید. زین الفتی فی تفسیر سوره هل اتی (مخطوط)، ذخیره المال فی عد مناقب الآل (مخطوط).

گرد آورنده: میرحامد حسین دهلوی هندی. عقبات الانوار. حدیث تشبیه به روایات مختلف.

غدیر آغاز مسئولیت بزرگمرد آسمانی * ۱۲۳

آشکارتر می‌شد؛ و مصداق سخنان پیامبر اکرم [، خود را می‌نمایاند. فضایل امام علی (ع)، چنان که بیان شد، بسیار است. او پرورش یافته در دامان رسول الله [بوده و منزلت خاصی نزد خدا داشتند. ایمان و عبادت، جهاد و شجاعت، جود و سخاوت، عدالت و پرهیزگاری، خویشاوندی با رسول خدا [، برادر رسول خدا [، ایثار و فداکاری، قضیه سید ابواب، ولادت در کعبه، سبقت در اسلام، ایمان، هجرت، منزلت خاص نزد رسول خدا [، علم و حکمت، صبر و حکم، فصاحت و بلاغت، عصمت و طهارت، همه این ویژگی‌ها، امام علی (ع) را به فرد شاخصی، تبدیل می‌کند؛ که تقدم ایشان را بر سایر افراد، جهت به عهده گرفتن ولایت الهی واجب می‌نماید. لذا پیامبر گرامی اسلام نیز با آگاهی کامل، از شایستگی حضرتش، او را به عنوان خلیفه و جانشین تعیین نمود؛ و چنانچه حره دختر حلیمه سعدیه، در وقت مواجهه با حجاج بن یوسف ثقفی بر فضیلت امیرالمومنین (ع) زبان به سخن گشود؛

مناظره حره و حجاج

حجاج: من مدت هاست در انتظار دیدار تو هستم؛ به من خبر داده‌اند که عقیده تو این است که علی (علیه السلام) افضل اصحاب پیغمبر است؛ و تو علی (علیه السلام) را بر فلانی... ترجیح داده‌ای.

حره: به شما دروغ گفتند؛ چرا که عقیده من در مورد امیرالمومنین (ع)، بیش از آن است که تنها او را بر اصحاب پیامبر [ترجیح دهم؛ و آن حضرت را بر انبیا الهی (که افضل از ابوبکر و عمر و عثمان هستند) مانند: حضرت آدم ابوالبشر (ع)، نوح (ع)، ابراهیم (ع)، موسی (ع)، عیسی (ع)، داوود (ع)، سلیمان (ع)، و... ترجیح می‌دهم.

حجاج: وای بر تو. اگر دلیل قانع کننده ای برای این ادعا نیاوری، تو را خواهم کشت.

افضلیت امام بر حضرت آدم (ع)

حره: این فضیلت را خدای منان در قرآن بیان دانسته و می‌فرماید:

وَعَصَىٰ آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَىٰ^۱

ولی در مورد حضرت علی (ع) می‌فرماید:

۱. سوره طه، آیه ۱۲۱.

وَكَانَ سَعْيَكُمْ مَشْكُورًا^۱

حضرت آدم (ع) از زمین نعمتهای بهشتی مستفیض بود؛ و بهره‌برداری از همه نعمات آزاد بود؛ و تنها از درخت گندم ممنوع بود که:

وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ^۲

ولی حضرت آدم (ع)، یکسره سراغ گندم رفت و علی (ع) منعی از گندم نداشت؛ ولی از آن استفاده نکرد.

حجاج بی اختیار گفت: احسنت یا حره؛ اما دلیل تو بر افضلیت علی (ع) از نوح (ع) و لوط (ع) چیست؟

افضلیت امام بر حضرت نوح (ع) و لوط (ع)

حره: خداوند در مورد همسر نوح (ع) و لوط (ع) می‌گوید:

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَامْرَأَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحِينَ فَخَاتَمَهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ^۳

ولی علی بن ابیطالب (ع) را همسری است؛ که خشنودی او خشنودی خدا و خشم او خشم خداست؛ و اگر فاطمه (س) از کسی راضی نباشد؛ خدا از او راضی نخواهد بود.

حجاج گفت: احسنت یا حره؛ دلیل تو بر افضلیت علی (ع) بر حضرت ابراهیم (ع) چیست؟

افضلیت امام بر حضرت ابراهیم (ع)

حره: خداوند در قرآن، از قول ابراهیم (ع) حکایت کرد:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِي^۴

اما امیرالمومنین (ع) در این باره، جمله ای فرمودند؛ که دوست و دشمن از ایشان نقل نموده، و همگی، شهادت به صحت آن داده‌اند، که فرمود:

ولو كشف الغطاء ما زادت يقيناً^۵

اگر پرده‌ها از جلوی چشمانم کنار روند؛ ذره‌ای بر یقینم افزوده نشود.

حجاج: احسنت، اما دلیل تو بر افضلیت علی (ع) بر موسی چیست؟

۱. سوره انسان، آیه ۲۲.

۲. سوره بقره، آیه ۳۴.

۳. سوره تحریم، آیه ۱۰.

۴. سوره بقره، آیه ۲۶۰.

۵. امام علی (ع)، نهج البلاغه، مجلسی محمدباقر، بحارالانوار، جلد ۶۷، صفحه ۱۴۲.

افضلیت امام بر حضرت موسی (ع)

حره: خداوند در مورد موسی (ع) می فرماید:

فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ^۱

پس موسی (ع) از شهر هراسان خارج شد

اما علی (ع) در ليله المبيت، در بستر پیامبر [خوابید و جان خود را بی تشویش فدای رسول اکرم] کرده؛ به طوری که خداوند بر علی (ع) نزد فرشتگان مباحات کرده و در شأن ایشان فرمود:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ^۲

از مردم، کسی هست که از جان خود در راه رضای خدا، بی واهمه می گذرد.

حجاج گفت: زیبا فرمودی؛ دلیل تو بر افضلیت علی (ع) بر حضرت سلیمان (ع) چیست؟

افضلیت امام بر حضرت سلیمان (ع)

حره: سخن سلیمان (ع) در قرآن این است که:

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا أَلَّا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي^۳

خدایا مرا پیامرز و حکومتی ده که مانند آن، کسی را بعد از من نباشد.

ولی علی مرتضی (ع) می گوید:

لا حان حینک! هیئات! غری غیری لا حاجه لی فیک طلقتك ثلاثا لا رجعه فیها^۴

ای دنیا، از من دور شو، به سراغ من نیا، چرا که من تو را سه طلاقه کردم؛ و رجوعی در کار نیست.

حجاج: احسنت یا حره؛ اما به کدام دلیل علی (ع) را بر عیسی مسیح (ع) ترجیح می دهی؟

افضلیت امام بر حضرت عیسی (ع)

حره: خداوند متعال در قرآن شریف می گوید:

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يُعِيسِي أَبْنَ مَرْيَمَ ءَأَنْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي

۱. سوره قصص آیه ۲۱.

۲. سوره بقره آیه ۲۰۷.

۳. سوره ص آیه ۳۵.

۴. امام علی (ع) نهج البلاغه ج ۱ ص ۳۲۸ حکمت ۷۷.

وَأُمِّي إِلَهِيْنَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالِ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعَلَّمَ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَالِمُ الْغُيُوبِ ۱۱۶ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ^۱

چون خدا عیسی (ع) را گفت: آیا تو مردم را گفتی که من و مادرم را خدا برگزید؟ در جواب گفت: خدایا! تو منزهی و من کلام ناحق، هرگز نگفته‌ام؛ و اگر گفته بودم تو میدانستی؛ چرا که تو، از درون من آگاهی؛ ولی من از درون و افکار تو بی‌خبرم؛ فقط تو بر غیب آگاهی داری؛ و من، جز آنچه که تو به من دستور دادی نگفته‌ام.

عیسی (ع)، قضاوت و حکومت در این مورد را، به روز قیامت انداخت. اما زمانی که قومی، در حد پرستش، به علی (ع) روی آوردند؛ و قائل به خدایی او شدند؛ در دنیا آنها را مجازات و کیفر فرمود؛ و لحظه‌ای تأخیر و ضعف نشان نداد.

تصریح پیامبر اکرم در برتری امیرالمومنین

و الذي نفسي بيده لو لا أن تقول طوائف من أمتي فيك ما قالت النصارى في ابن مريم لقلت اليوم فيك مقالا لا تمر بملا من المسلمين إلا أخذوا التراب من تحت قدميك للبركة^۲

رسول خدا! فرمود: سوگند به خدایی که جانم در دست و قدرت اوست؛ اگر نبود این که گروهی از امت من، در مورد تو، مثل نصارا که یحیی (ع) را به خدایی، اشتباه گرفتند؛ غلو کنند؛ در مورد فضائل و مناقب تو، مطالبی می‌گفتم؛ که تمام مسلمانان خاک زیر پای تو را، توتیای چشم خود می‌کردند.

روز عید غدیر، روز تعیین وصایت و روز اخوت و برادری

روز عید غدیر، روزی است که حضرت موسی (ع)، بر ساحران غلبه کرد؛ خداوند آتش را بر ابراهیم پیغمبر (ع)، گلستان نمود؛ حضرت موسی (ع)، یوشع بن نون را وصی خود گردانید؛ حضرت عیسی (ع)، شمعون صفا را وصی خود قرار داد؛ حضرت سلیمان (ع)، رعیت خود را بر استخلاف آصف بن برخیا، اشهاد کرد؛ و حضرت رسول اکرم (ص)، مابین اصحاب خود، برادری ایجاد کرده است؛ و یکی از اعمال این روز بزرگ، عقد اخوت مؤمنین است.

و رسول گرامی اسلام، به دستور خدای منان، در منطقه‌ای به نام غدیر خم، امیرالمؤمنین علی (ع) را به عنوان وصی و خلیفه و جانشین خودش معرفی نموده؛

۱. سوره مائده آیه ۱۱۶ و ۱۱۷.

۲. مسند احمد بن حنبل به نقل از شرح ابن ابی الحدید جلد ۹ صفحه ۱۶۸، محجه البیضاء جلد ۴

صفحه ۲۰۵، بحار الانوار جلد ۳۵ صفحه ۳۱۵ و ۳۲۳ و جلد ۳۹ صفحه ۱۸.

غدیر آغاز مسئولیت بزرگمرد آسمانی * ۱۲۷

و به تمامی حجاج، دستور می‌دهد که با حضرتش، به عنوان امیرالمؤمنین بیعت نمایند؛ و حتی سران قریش و مدعیین بعدی خلافت، در بیعت کردن از دیگران سبقت گرفتند؛ تا جایی که عمر بن خطاب، پس از فرمایش رسول خدا [، نزد امیرالمؤمنین (ع) آمده؛ و به حضرت، اینگونه تبریک گفت:

بخ! بخ! لك يا ابا الحسن، لقد اصبحت مولاي ومولى كل مؤمن ومؤمنة.

تبریک! تبریک! ای ابوالحسن، تو اکنون مولا و رهبر من، و تمامی مؤمنین و مومنات می‌باشی.

غزالی، دانشمند شهیر قرن ششم از فحول علمای اهل سنت، درباره تبریک و تهنیت خلیفه دوم، و پیمانی که در آن روز بسته و فقط چند روز بعد، آن را فراموش کرد می‌نویسد:

واجمع الجماهير على متن الحديث من خطبته في يوم عيد غدیر النخم، باتفاق الجمیع وهو يقول: من كنت مولاہ فعلي مولاہ؛ فقال عمر: بخ بخ يا ابا الحسن، لقد اصبحت مولاي ومولى كل مولى، في هذا تسليم ورضي و تحکيم؛ ثم بعد هذا، غلب الهوى تحب الرياسة؛ و حمل عمود الخلافه و عقود النبوه و خفقان الهوى، في قعقه الرايات، و اشتباك ازدحام الغيول و فتح الامصار و سقاہم كاس الهوى؛ فعادوا الى الخلاف الاول: فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَأَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبَيْسَ مَا يَشْتَرُونَ^۱.

از خطبه‌های رسول گرامی اسلام [، خطبه غدیر است که همه مسلمانان، در متن آن اتفاق دارند؛ رسول خدا] فرمود: هر کس من مولا و سرپرست او هستم، علی (ع) مولا و سرپرست اوست؛ عمر پس از فرمایش رسول خدا [، به علی (ع)، اینگونه تبریک گفت: تبریک، تبریک، ای ابوالحسن، تو اکنون مولا و رهبر من، و هر مولای دیگر هستی؛ این سخن عمر، حکایت از تسلیم او در برابر فرمان پیامبر]، و امامت و رهبری علی (ع)، و نشانه رضایتش از انتخاب علی (ع) به رهبری امت دارد؛ اما پس از گذشت آن روزها، عمر تحت تاثیر هوای نفس، و علاقه به ریاست و رهبری خودش قرار گرفت؛ و استوانه خلافت را، از مکان اصلی تغییر داد؛ و با لشکرکشی‌ها و برافراشتن پرچم‌ها، و گشودن سرزمین‌های دیگر، راه امت را به اختلاف، و بازگشت به دوران جاهلیت هموار نمود؛ و از مصادیق این سخن شد: «فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَأَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبَيْسَ مَا يَشْتَرُونَ^۲» پس آن عهد را پشت سر خود انداختند؛ و در برابر آن، بهای ناچیز به دست

۱. غزالی محمد بن محمد، سرالعالمین و کشف ما فی الدین ج ۱ ص ۱۸

۲. سوره آل عمران آیه ۱۸۷

آوردند؛ و چه بد معامله کردند.

نتیجه

انتصابی بودن خلافت را ثابت می کند و اینکه جانشینان پیامبر مثل خود پیامبر باید توسط خداوند انتخاب شوند و مردم نمی توانند جانشین پیامبر را انتخاب کنند؛ چرا که ولایت یک مقام الهی است و فقط خداوند می داند چه کسی صلاحیت و لیاقت چنین منصبی را دارد. مردم نمی توانند چنین انتخابی کنند؛ زیرا قدر تشخیص اینکه چه فردی می تواند چنین وظیفه خطیری را برعهده بگیرد ندارند.

منابع

۱. قرآن کریم
۲. نهج البلاغه
۳. بحارالانوار
۴. خطبه غدیر
۵. سرالعالمین و کشف ما فی الدین، محمد بن محمد غزالی
۶. محجه البیضاء
۷. مسند احمد بن حنبل
۸. شرح ابن ابی الحدید
۹. ینابیع الموده
۱۰. زین الفتی فی تفسیر سوره هل اتی
۱۱. ذخیره المال فی عد مناقب الآل
۱۲. عقبات الانوار
۱۳. ۱۰۰۱ نکته در مورد غدیر

